

Bijlage D. Cluster- en subcluster-beschrijvingen

I Cluster natuur op landbouwgronden

- 1 Akkers
- 2 Akkerranden
- 3 Beweiding met zeldzame inheemse huisdierrassen
- 4 Botanische graslanden
- 5 Graslandranden
- 6 Recreatief medegebruik
- 7 (Weide)vogelgraslanden
- 8 Bedrijfsysteem

II Cluster Landschap in landbouw en natuurgebieden

- 1 Opgaande begroeiing
- 2 Overgang nat-droog
- 3 Natte begroeiing
- 4 Randen en ruigte

III Cluster Cultuurhistorie

- 1 Cultuurhistorische gebouwen
- 2 Cultuurhistorische objecten
- 3 Eendenkooi
- 4 Erfbeplanting
- 5 Karakteristieke Cultuurhistorische locaties
- 6 Onverharde wegen

IV Cluster Natuur

- 1 Ecologische verbindingzone
- 2 Grote eenheid natuur
- 3 Heide
- 4 Moeras
- 5 Natuurbos
- 6 Open water
- 7 Rietperceel
- 8 Struweel
- 9 Stuifzand
- 10 Veen

V Cluster Educatie en Professionalisering

- 1 Educatie
- 2 Professionalisering

VI Cluster Blauwe diensten op landbouwgronden

- 1 Waterberging
- 2 Toekomstbestendige, duurzame waterlopen
- 3 Duurzaam peilbeheer
- 4 Groene Zuivering
- 5 Duurzaam Bodembeheer

I: Natuur op landbouwgronden

Doelstellingen

Door aangepast management op landbouwbedrijven kan de biodiversiteit van landbouwgronden worden vergroot. Het gaat daarbij om de volgende doelstellingen:

- Ontwikkelen en beheren van soortenrijke graslanden of randen van graslanden op gronden die voedselarm worden gemaakt en gehouden. Het betreft graslandvegetaties kenmerkend voor de specifieke bodemkundige en hydrologische omstandigheden, zoals schraallanden, bloemrijke hooilanden, etc. Deze vegetaties zijn tevens een belangrijk leefgebied voor veel insecten, kleinere zoogdieren, e.d.
- Het ontwikkelen en beheren van landschapselementen als onderdeel van de bedrijfsvoering.
- Ontwikkelen en beheren van soortenrijke akkers of akkerranden met fauna en flora doelstellingen. Het treffen van specifieke voorzieningen, zoals inzaai van specifieke mengsels.
Ontwikkelen en beheren van weidevogelpopulaties op graslanden en akkers door in het landbouwkundige management specifieke voorzieningen te treffen waardoor deze populaties kunnen broeden, opgroeien en overleven. Daarvoor worden delen van de percelen later gemaaid en geoogst dan de rest en worden specifieke maatregelen genomen door beweiden vroeg in het voorjaar en door toepassen van ruige mest.
- Ontwikkelen en beheren van zeldzame inheemse huisdierrassen die genetische eigenschappen bezitten die voor selectie van gangbare huisdierrassen van belang kunnen zijn in de toekomst. Deze zeldzame inheemse huisdierrassen worden in de gangbare landbouw niet standaard gehouden vanwege lagere rentabiliteit.
- Burgers en boeren toegang verlenen tot het landelijk gebied voor de beleving van rust en ruimte en tevens de betekenis doen ervaren van de landbouw voor beheer en ontwikkeling van het landelijk gebied.
- Versneld verschralen van landbouwgrond zodat deze geschikt wordt voor natuurontwikkeling (bijv. botanisch grasland of gemengd bos) of natuurontwikkeling na peilopzet (bijv. broekbos of moeras). Het betreft tijdelijk beheer, gericht op het uitmijnen van overtollig fosfaat. Door bijvoorbeeld het afvoeren van gewas, sloot, beek- en bermmaaisel, houtachtig materiaal en heide.

I.1. Cluster Akkers

Doelstelling

Het aanpassen van de vruchtwisseling op bouwland (minimaal 0,5 ha) zodat de doelstellingen ten aanzien van flora en/ of fauna worden verwezenlijkt of het versneld verschralen (uitmijnen) van bouwland zodat het geschikt wordt voor natuurontwikkeling.

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- Op het bouwland wordt (periodiek) een vervangend gewas geteeld. Afhankelijk van de doelstelling betreft het graan (niet zijnde maïs), grassen of kruiden.
- Bij uitmijnen van bouwland is grondonderzoek verplicht. Op basis van grondsoort, bewortelingsdiepte en fosfaatverspreiding worden maatregelen gekozen om de bodem versneld uit te mijnen.

Landbouw	Natuur
<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie: Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen voor het bouwland kan één van de volgende beheerfunctie worden opgelegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Optimaliseren broed- en opgroeimogelijkheden; ▪ Creëren fourageergebied; ▪ Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden; ▪ Verschraling; ▪ Waterberging; ▪ Infiltratiegreppel; <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving en waardedaling dan toelaatbaar worden geacht.</p>	<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ bestemming:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van waardedaling. <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht. De baten van een eventuele restantooft vanuit natuurbeheer dienen te worden verrekend met de vergoeding voor natuurbeheer.</p>
<p>Onderhoud Voor zover benodigd voor het realiseren van de doelstelling, worden onderhoudswerkzaamheden vergoed. Zie bijlagen E en L. Voor alle beheerfuncties en voor dit cluster geldt dat er nog sprake is van landbouwkundige productie. Dus worden voor wat betreft de landbouwkundige werkzaamheden (zie bijlage E) alleen die werkzaamheden vergoed die aanvullend zijn op de GLMC.</p>	<p>Onderhoud Alle werkzaamheden voor zover benodigd voor het realiseren van de doelstelling, worden vergoed. Zie bijlagen E en L.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Indien de grond de bestemming natuur heeft, dan worden alle werkzaamheden vergoed die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling.
<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
<p>Cross compliance & GLMC Blok 1,3,5,6</p>	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

I.2. Cluster Akkerranden

Doelstelling

Het ecologisch beheren van een voor flora en/of fauna aantrekkelijke rand langs akkerbouwpercelen met een minimale lengte van 25 meter.

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- spontane ontwikkeling of jaarlijks inzaaien.

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal

Landbouw	Natuur
<p>Grond</p> <p>De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie: Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen voor het bouwland kan één van de volgende bestemming worden opgelegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Optimaliseren broed- en opgroeimogelijkheden; ▪ Creëren fourageergebied; ▪ Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden; ▪ Vershraling; ▪ Waterberging; ▪ Infiltratiegreppel; ▪ Bufferstrook. <p>De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie". <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving toelaatbaar worden geacht.</p>	<p>Grond</p> <p>De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van waardedaling voor de grond. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen. <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht.</p> <p>De baten van een eventuele restantooft vanuit natuurbeheer dienen te worden verrekend met de vergoeding voor natuurbeheer.</p>
<p>Onderhoud</p> <p>Voor akkerranden die de hoofdfunctie landbouw hebben maar met de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie" worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek bewerken (maaïen en/of onderwerken). <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen is slechts toegestaan op max 10 % van de	<p>Onderhoud</p> <p>Voor akkerranden die de hoofdfunctie natuur hebben worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek bewerken (maaïen en/of onderwerken). <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen is slechts

<p>beheerseenheid tegen onkruiden zoals aangegeven in natuurbeheerplan.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Geen bagger toegestaan 	<p>toegestaan op max 10 % van de beheerseenheid tegen onkruiden zoals aangegeven in natuurbeheerplan.</p>
<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Bij inzaaien gebruik maken van een akkermengsel van granen, een (samengesteld) zaadmengsel van granen en kruiden of een zaadmengsel van alleen kruiden. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Bij inzaaien gebruik maken van een akkermengsel van granen, een (samengesteld) zaadmengsel van granen en kruiden of een zaadmengsel van alleen kruiden. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
<p>Cross compliance & GLMC Blok 6</p>	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

I.3. Cluster **Beweiding met zeldzame inheemse huisdierrassen**

Doelstelling

Het beweiden van landbouwgronden met zeldzame inheemse huisdierrassen (runderen en schapen)

Aanleg

N.v.t.

<i>Landbouw</i>	<i>Natuur</i>
Grond De gronden waarop beweiding plaatsvindt hebben de hoofdfunctie/ beheerfunctie landbouw. De vergoeding vindt plaats op basis van opbrengstderving volgens de gebruiksbepaling "Beweiding zeldzame inheemse huisdierrassen".	
Onderhoud Er wordt niet vergoed voor onderhoudswerkzaamheden.	
Materialen Er wordt niet vergoed voor materialen.	
GLMC Blok: geen	

I.4. Cluster Botanische graslandpercelen

Doelstelling

Het zodanig ecologisch beheren van grasland (minimaal 0,5 ha) dat de botanische doelstellingen worden verwezenlijkt.

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- Eventuele inrichtingsmaatregelen noodzakelijk om de geformuleerde doelstellingen te kunnen realiseren komen voor vergoeding in aanmerking.

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal.

Landbouw	Natuur
<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen voor het grasland kan één van de volgende gebruiksbepalingen worden opgelegd: <ul style="list-style-type: none"> o "Verschraling" o "Creëren van fourageergebied" o "Bufferstrook" o "Uit primaire landbouwkundige productie". <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving en waardedaling dan toelaatbaar worden geacht.</p>	<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ bestemming:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van waardedaling. <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht. De baten van een eventuele restantooft vanuit natuurbeheer dienen te worden verrekend met de vergoeding voor natuurbeheer.</p>
<p>Onderhoud Onderhoudswerkzaamheden voor zover benodigd voor het realiseren van de doelstelling en voor zover deze niet tot normaal agrarisch gebruik moeten worden gerekend worden vergoed. Zie bijlagen E en L.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ "Verschralen": er is sprake van landbouwkundige productie, dus worden voor wat betreft de landbouwkundige werkzaamheden (zie bijlage E) alleen die werkzaamheden vergoed die aanvullend zijn op de GLMC zoals het inzaaien met specifieke zaadmengsels of specifieke grondbewerking. ▪ "Creëren fourageergebied": er is sprake van landbouwkundige productie, dus worden voor wat betreft de landbouwkundige werkzaamheden (zie bijlage E) alleen die werkzaamheden vergoed die aanvullend zijn op de GLMC zoals het inzaaien met specifieke zaadmengsels of specifieke grondbewerking. ▪ "Bufferstrook" er is sprake van landbouwkundige productie, dus worden voor wat betreft de landbouwkundige werkzaamheden (zie bijlage E) alleen die werkzaamheden 	<p>Onderhoud Alle werkzaamheden voor zover benodigd voor het realiseren van de doelstelling, worden vergoed. Zie bijlagen E en L.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Indien de grond de bestemming natuur heeft, dan worden alle werkzaamheden vergoed die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling.

<p>vergoed die aanvullend zijn op de GLMC zoals het inzaaien met specifieke zaadmengsels of specifieke grondbewerking.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ "Uit primaire landbouwkundige productie": indien de grond uit landbouwkundige productie wordt genomen, worden alle werkzaamheden vergoed die noodzakelijk zijn voor het realiseren van de doelstellingen. 	
<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
<p>Cross compliance & GLMC Blok 1,4</p>	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

I.5. Cluster Graslandranden

Doelstelling

Het ecologisch beheren van een voor flora en/of fauna aantrekkelijke rand langs graslandpercelen met een minimale lengte van 25 meter.

Aanleg

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal.

Landbouw	Natuur
<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Landbouw: vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen voor het grasland kan één van de volgende gebruiksbepalingen worden opgelegd:<ul style="list-style-type: none"> o “Verschraling” o “Creëren fourageergebied” o “Uit primaire landbouwkundige productie”. <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving en waardedaling dan toelaatbaar worden geacht.</p>	<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ bestemming:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Natuur: vergoeding op basis van waardedaling. <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht. De baten van een eventuele restantooft vanuit natuurbeheer dienen te worden verrekend met de vergoeding voor natuurbeheer.</p>
<p>Onderhoud Onderhoudswerkzaamheden voor zover benodigd voor het realiseren van de doelstelling en voor zover deze niet tot normaal agrarisch gebruik moeten worden gerekend worden vergoed. Zie bijlagen E en L.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ “Verschralen”: er is sprake van landbouwkundige productie, dus worden voor wat betreft de landbouwkundige werkzaamheden (zie bijlage E) alleen die werkzaamheden vergoed die aanvullend zijn op de GLMC. ▪ “Creëren fourageergebied”: er is sprake van landbouwkundige productie, dus worden voor wat betreft de landbouwkundige werkzaamheden (zie bijlage E) alleen die werkzaamheden vergoed die aanvullend zijn op de GLMC zoals het inzaaien met specifieke zaadmengsels of specifieke grondbewerking. ▪ “Uit primaire landbouwkundige productie”: indien de grond uit landbouwkundige productie wordt genomen, worden alle werkzaamheden vergoed die noodzakelijk zijn voor het realiseren van de doelstellingen. <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen is slechts	<p>Onderhoud Alle werkzaamheden voor zover benodigd voor het realiseren van de doelstelling, worden vergoed. Zie bijlagen E en L.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Indien de grond de bestemming natuur heeft, dan worden alle werkzaamheden vergoed die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling. <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking van het naastgelegen perceel. ▪ Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen is slechts toegestaan op max 10 % van de beheerseenheid tegen onkruiden zoals aangegeven in natuurbeheerplan.

<p>toegestaan op max 10 % van de beheerseenheid tegen onkruiden zoals aangegeven in natuurbeheerplan.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Geen bagger toegestaan 	
<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Bij inzaaien gebruik maken van een zaadmengsel van grassen en/ of bloemen Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Bij inzaaien gebruik maken van een zaadmengsel van grassen en/ of bloemen Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
<p>Cross compliance & GLMC Blok 1,4</p>	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

I.6. Cluster Recreatief medegebruik

Doelstelling

Het beheren (na aanleg) van recreatieve infrastructuur over agrarische gronden en natuur. De paden dienen onderdeel uit te maken van een doorgaande wandelroutestructuur. Bij aanleg en beheer van de paden dient afstemming plaats te vinden met inrichters/beheerders van de routestructuur waarvan het pad deel uitmaakt. Verstoring van weidevogels in het broedseizoen dient te worden voorkomen.

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- Inrichtingsmaatregelen die noodzakelijk zijn voor de toegankelijkheid en begaanbaarheid van de paden worden vergoed.

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal

Landbouw	Natuur
<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de gebruiksbepaling "Uit primaire landbouwkundige productie". <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving en waardedaling dan toelaatbaar worden geacht.</p>	<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ bestemming:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van waardedaling. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen. <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht. De baten van een eventuele restantooft vanuit natuurbeheer dienen te worden verrekend met de vergoeding voor natuurbeheer.</p>
<p>Onderhoud Bij onderhoud voor 'recreatief medegebruik' op gronden met de hoofdfunctie beheerfunctie landbouw geldt de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie" Derhalve worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodieke controle en onderhoud van paden en voor toegankelijkheid en begaanbaarheid noodzakelijke voorzieningen. 	<p>Onderhoud Bij onderhoud voor 'recreatief medegebruik' op gronden met de hoofdfunctie bestemming natuur worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodieke controle en onderhoud van paden en voor toegankelijkheid en begaanbaarheid noodzakelijke voorzieningen.
<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
<p>Cross compliance & GLMC Blok:</p>	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

I.7. Cluster (Weide)vogelgraslanden

Doelstelling

Het zodanig beheren en gebruiken van grasland (minimaal 0,5 ha) dat de doelstellingen ten aanzien van (weide)vogels worden verwezenlijkt.

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- Eventuele inrichtingsmaatregelen noodzakelijk om de geformuleerde doelstellingen te kunnen realiseren komen voor vergoeding in aanmerking.

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal.

Landbouw	Natuur
<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie: Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen voor het grasland kan één van de volgende gebruiksbepalingen worden opgelegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Optimaliseren broed- en opgroeimogelijkheden; ▪ Creëren fourageergebied; ▪ Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden; ▪ Vershraling; ▪ Creëren nat biotoop; ▪ Optimaliseren nestbescherming; ▪ Waterberging; ▪ Infiltratiegreppel; ▪ Bufferstrook. <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving en waardedaling dan toelaatbaar worden geacht.</p>	<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ bestemming:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van waardedaling. <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht. De baten van een eventuele restant oogst vanuit natuurbeheer dienen te worden verrekend met de vergoeding voor natuurbeheer.</p>
<p>Onderhoud Onderhoudswerkzaamheden voor zover benodigd voor het realiseren van de doelstelling en voor zover deze niet tot normaal agrarisch gebruik moeten worden gerekend worden vergoed. Zie bijlage E</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ "Creëren van foerageergebied" Er is nog sprake van landbouwkundige productie. Dus worden voor wat betreft de landbouwkundige werkzaamheden (zie bijlage E) alleen die werkzaamheden vergoed die aanvullend zijn op de GLMC, zoals het herinzaaien van grasland. ▪ "Optimaliseren van nestbescherming". Er is nog sprake van landbouwkundige productie. Dus worden voor wat betreft de landbouwkundige werkzaamheden (zie bijlage E) alleen die werkzaamheden vergoed die aanvullend zijn op de GLMC zoals het plaatsen van nestbescherming. ▪ "Optimaliseren broed- en opgroeimogelijkheden": er is nog sprake van landbouwkundige productie. Dus 	<p>Onderhoud Alle werkzaamheden voor zover benodigd voor het realiseren van de doelstelling, worden vergoed. Zie bijlage E</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Indien de grond de hoofdfunctie/bestemming natuur heeft, dan worden alle werkzaamheden vergoed die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling.

<p>worden voor wat betreft de landbouwkundige werkzaamheden (zie bijlage E) alleen die werkzaamheden vergoed die aanvullend zijn op de GLMC.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ "Creëren nat biotoop": er is nog sprake van landbouwkundige productie. Dus worden voor wat betreft de landbouwkundige werkzaamheden (zie bijlage E) alleen die werkzaamheden vergoed die aanvullend zijn op de GLMC. ▪ "Uit primaire landbouwkundige productie": indien de grond uit landbouwkundige productie is genomen worden alle werkzaamheden vergoed die noodzakelijk zijn voor het realiseren van de doelstellingen. ▪ Noodzakelijke werkzaamheden: maaien is niet toegestaan op plaatsen waar zich nesten of kuikens bevinden. 	
<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
<p>Cross compliance & GLMC Blok 2,3</p>	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

I.8. Cluster Bedrijfsysteem

Doelstelling

Extensief en milieuvriendelijke bedrijfsvoering: Een fundamenteel andere en milieuvriendelijker manier van boeren. Gesloten circuit voor zowel diervoeder als dierlijke mest; er wordt op bedrijfsniveau geen externe toelevering meer toegestaan van mineralen in de vorm van voer, (kunst)mest en bestrijdingsmiddelen. Voor gebieden waarvoor is aangetoond dat graanteelt op de grondsoort niet mogelijk is, is een bedrijfsvoering met een gesloten mineralenbalans mogelijk. Dit wil zeggen dat evenveel mineralen worden afgevoerd met mest als dat mineralen worden aangevoerd met voer. Bij het waterbeheer wordt een peil gerealiseerd waarbij de natuur in stand wordt gehouden, en niet een peil waarbij een zo hoog mogelijke productie wordt gehaald, en de cultuurhistorisch bepaalde inrichting van het landschap en landschapselementen blijft behouden en wordt gedeeltelijk versterkt.

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- Op het bouwland wordt (periodiek) ten behoeve van beheer een gewas geteeld.
- Maximaal 10% van de oppervlakte waarvoor subsidie wordt aangevraagd, vormt de basis voor de berekening van een toeslag voor landschapselementen
  - Gesloten kringloop
    - Gebruik van meststoffen, krachtvoer en ruwvoer van buiten het bedrijf is verboden, Er zijn geen specifieke gewassen voorgeschreven.
    - Wanneer door natuurlijke omstandigheden eigen teelt van krachtvoer niet mogelijk is dan is aanvoer van krachtvoer toegestaan maar dienen de aangevoerde mineralen in de vorm van mest afgevoerd te worden.

Landbouw	Natuur
Grond De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Extensivering ▪ Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving en waardedaling dan toelaatbaar worden geacht.	Grond Grond met bestemming natuur mag binnen het bedrijf worden ingezet.
Onderhoud Voor zover benodigd voor het realiseren van de doelstelling, worden onderhoudswerkzaamheden vergoed. Zie bijlagen E en L. <ul style="list-style-type: none"> ▪ "Extensiveren landbouwkundige productie": er is nog sprake van landbouwkundige productie dus worden voor wat betreft de landbouwkundige werkzaamheden (zie bijlage E) alleen die werkzaamheden vergoed die aanvullend zijn op de GLMC. ▪ Er is sprake van landbouwkundige productie met een beperking in het gebruik van meststoffen. De gestelde randvoorwaarden leiden echter tot extra inrichtings- en bewerkingskosten (zie bijlage E). Alleen werkzaamheden die aanvullend zijn op de GLMC worden	Onderhoud

vergoed.	
Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.	
Cross compliance & GLMC Blok 10	

II: Landschap

Doelstelling voor Landschap in landbouw en natuurgebieden

Nederland kent verschillende cultuurhistorisch waardevolle landschappen, waarvan het karakter wordt bepaald door de bodem en de specifieke vereisten in de tijd dat zij zijn ontstaan. We kunnen in het landschap onze geschiedenis lezen. Veel van deze cultuurhistorische kenmerken hebben geleid tot een hoge diversiteit aan planten en diersoorten. Zij zijn het leefklimaat voor vele soorten insecten, kleine zoogdieren, maar ook bijvoorbeeld de dassen.

De doelstelling van het landschapsonderdeel van de catalogus is dan ook:

- In stand houden en herontwikkelen van karakteristieke elementen uit de cultuurhistorie, zoals houtwallen, steilranden, rietzomen, etc..
- Beheer van deze landschapselementen afstemmen op de potentiële natuurwaarden van de elementen.
- Ruimtelijke arrangement van de landschapselementen behouden en herstellen en daarmee de diversiteit in landschap in standhouden en ontwikkelen, mede ten behoeve van de recreant.

Veel landschapselementen vervullen, evenals randen op akkers en weilanden potentieel de functie van ecologische verbindingen. Vandaar dat het ruimtelijk arrangement van elementen van groot belang is. Een gericht beheer van deze landschapselementen vergroot de biodiversiteitwaarde van deze elementen. Zo winnen slootkanten aan natuurwaarde als het talud wordt verflauwd en worden houtwallen ecologisch interessanter als door periodiek dunnen een grotere variatie in micromilieu ontstaat waar insecten, maar ook mossen sterk in soortenaantal op reageren.

II.1. Cluster Opgaande begroeiing

Doelstelling

Het inrichten/beheren van opgaande begroeiing, zodanig dat de doelstellingen ten aanzien van flora en/of fauna, landschap en cultuurhistorie worden verwezenlijkt. Het gaat daarbij om:

- Bomen (solitair, rijen of groepen)
- Het ecologisch beheren van lijnvormige, aaneengesloten opgaande begroeiing van inheemse struiken (hagen). Het element is minimaal 25 meter lang.
- Bomen en struikenstructuur (bijvoorbeeld hakhout)
- Een lijnvormige opgaande begroeiing van inheemse bomen en struiken (ook hakhout) met een maximale breedte van 20 meter (bijvoorbeeld houtwal) of maximaal 50 meter (bijvoorbeeld singel)
- Knotbomen (solitair, rijen of groepen)
- Snelgroeiend bos met loof- of naaldboomsoorten, minimale omvang 5 ha (bijvoorbeeld productie bos maar geen kerstbomen)
- Hoog- of halfstamfruitbomen (geen laagstamfruitbomen)
- Lijnvormige, smalle, diep ingesneden dalen (bijvoorbeeld holle weg, grubbe)

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden;
- Bij aanplant gebruik maken van inheemse bomen en struiken

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal.

Landbouw	Natuur
<p>Grond</p> <p>De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie: Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen kan één van de volgende beheerfunctie worden opgelegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ "Creëren van foerageergebied" ▪ "Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden" ▪ "Cultuur historie" <p>De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie". <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving toelaatbaar worden geacht.</p>	<p>Grond</p> <p>De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van waardedaling voor de grond. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen. <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht.</p>
<p>Onderhoud</p> <p>Voor bomen die de hoofdfunctie landbouw hebben maar met de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie" worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p>	<p>Onderhoud</p> <p>Voor bomen die de hoofdfunctie natuur hebben worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p>

<p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen ten aanzien van landschapselement:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek onderhoud uitvoeren; ▪ Snoeiafval versnipperen, verbranden of afvoeren. <p>Onderhoud ten behoeve van:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ “creeren van foerageergebied” ▪ “Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden” ▪ “Cultuur historie” <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden; ▪ Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen is slechts toegestaan op max 10 % van de beheerseenheid tegen onkruiden zoals aangegeven in natuurbeheerplan. ▪ Niet branden in of in de directe omgeving van het element 	<p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek onderhoud uitvoeren; ▪ Snoeiafval versnipperen, verbranden of afvoeren. <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden; ▪ Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen is slechts toegestaan op max 10 % van de beheerseenheid tegen onkruiden zoals aangegeven in natuurbeheerplan. ▪ Niet branden in of in de directe omgeving van het element
<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
<p>Cross compliance & GLMC Blok 7</p>	<p>Cross compliance & GLMC Blok 7</p>

II.2. Cluster Overgang nat-droog

Doelstelling

Het ecologisch inrichten/beheren van elementen op het grensvlak nat-droog, zodanig dat doelstellingen ten aanzien van flora en fauna, landschap en cultuurhistorie worden verwezenlijkt.

- Greppels als lijnvormige elementen met een breedte van minimaal 0,5 m en een lengte van minimaal 25 m. Deze greppels hebben geen landbouwkundige functie maar worden vanuit een ecologische doelstelling (nat microreliëf) aangelegd en/of beheerd.
- Oever langs sloten en kleine waterlopen
- rietzomen

Aanleg

Noodzakelijke Voorschriften:

- Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal.
- Onder profiel brengen van de oevers. De vorm van het profiel is afhankelijk van de geformuleerde doelstelling;
- Overige inrichtingsmaatregelen noodzakelijk om de geformuleerde doelstelling te kunnen realiseren komen voor vergoeding in aanmerking;
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden.

Landbouw	Natuur
<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie: Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen kan één van de volgende beheerfunctie worden opgelegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ "Creëren van foerageergebied" ▪ "Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden" ▪ "Creëren nat biotoop" ▪ "Cultuur historie" <p>De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie". <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving toelaatbaar worden geacht.</p>	<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van waardedaling voor de grond. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen. <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht. De baten van een eventuele restantooogst vanuit natuurbeheer dienen te worden verrekend met de vergoeding voor natuurbeheer.</p>
<p>Onderhoud Voor elementen die de hoofdfunctie landbouw hebben maar met de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie" worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p>	<p>Onderhoud Voor greppels die de hoofdfunctie natuur hebben worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p>

<p>Onderhoud ten behoeve van:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ "creëren van foerageergebied" ▪ "Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden" ▪ "Creëren nat biotoop" ▪ "Cultuur historie" <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Geen wijzigingen aanbrengen in het profiel van de greppel 	<p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Geen wijzigingen aanbrengen in het profiel van de greppel
<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
<p>Cross compliance & GLMC Blok: geen</p>	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

II.3. Cluster Natte begroeiing

Doelstelling

Het ecologisch inrichten/beheren van landschapselementen voor een groot deel bestaat uit water zodanig dat één of meerdere doelstellingen ten aanzien van flora, fauna, water, landschap en cultuurhistorie worden verwezenlijkt.

- waterlopen en bijbehorende oevers die onderdeel zijn van een robuust netwerk (blauwe dooradering). De waterloop moet qua inrichting en maatvoering passen bij de schaal en maat van het desbetreffende landschapstype.
- Poelen, de oppervlakte van een poel is minimaal 0,5 are en maximaal 50 are. De waterdiepte van de in de diepste delen van de poel is minimaal 0,5 m in de periode tussen 1 oktober en 1 april

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- Inrichtingsmaatregelen die noodzakelijk zijn om de geformuleerde doelstellingen te kunnen realiseren komen voor vergoeding in aanmerking.

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal

Landbouw	Natuur
<p>De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie: Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen kan één van de volgende beheerfunctie worden opgelegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ "Creëren van foerageergebied" ▪ "Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden" ▪ "Creëren nat biotoop" ▪ "Cultuur historie" <p>De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie". <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving toelaatbaar worden geacht. Niet van toepassing bij natuurlijke waterloop.</p>	<p>Grond</p> <p>De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Natuur: vergoeding op basis van waardedaling voor de grond. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen. <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht. De baten van een eventuele restantooftst vanuit natuurbeheer dienen te worden verrekend met de vergoeding voor natuurbeheer.</p>
<p>Voor poelen die de hoofdfunctie landbouw hebben maar met de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie" worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Onderhoud ten behoeve van:</p>	<p>Onderhoud</p> <p>Voor natuurlijke waterlopen(hoofdaders) die de hoofdfunctie natuur hebben worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p>

<ul style="list-style-type: none"> ▪ “Creëren van foerageergebied” ▪ “Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden” ▪ “Creëren nat biotoop” ▪ “Cultuur historie” <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek schonen en baggeren <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden; ▪ Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen is slechts toegestaan op max 10 % van de beheerseenheid tegen onkruiden zoals aangegeven in natuurbeheerplan. ▪ Niet branden in of in de directe omgeving van het element; <p>Er vindt geen wateronttrekking plaats, behalve ten behoeve van het drinken van vee op aangrenzende percelen;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek onderhoud (zoals maaien, baggeren); ▪ Materiaal dat vrijkomt afvoeren. <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen is slechts toegestaan op max 10 % van de beheerseenheid tegen onkruiden zoals aangegeven in natuurbeheerplan. ▪ Niet branden in of in de directe omgeving van het element.
	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

II.4. Cluster Ruigte en randen

Doelstelling

Het ecologisch inrichten/beheren van ruigte en randen op zodanige wijze dat doelstellingen ten aanzien van flora, fauna en landschap worden verwezenlijkt.

- Ruigtestroken met een minimale breedte van 1 meter en zijn minimaal 25 meter lang.
- Steilranden, lijnvormige elementen met hoogteverschillen (bijvoorbeeld graften), van oorsprong altijd in combinatie met opgaande beplantingen. Een steilrand komt voor vergoeding in aanmerking als het element minimaal 25 meter lang is en een hoogteverschil van minimaal 0,25m kent.
- zoom met (ruigte)kruiden en grassen en maximaal 10% inheemse bomen en/of struiken. De zoom dient gelegen te zijn langs natuurgebieden of landschapselementen (opgaande begroeiing, rietkraag of waterloop). De zoom heeft een minimale lengte van 25 meter.

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- de ruigtestrook bestaat uit een vegetatie van grassen en kruiden.

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal

Landbouw	Natuur
<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie: Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen kan één van de volgende beheerfunctie worden opgelegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ "Creëren van foerageergebied" ▪ "Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden" ▪ "Cultuur historie" <p>De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie". <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving toelaatbaar worden geacht.</p>	<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van waardedaling voor de grond. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen. <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht. De baten van een eventuele restantooftoogst vanuit natuurbeheer dienen te worden verrekend met de vergoeding voor natuurbeheer.</p>
<p>Onderhoud Voor ruigtestroken die de hoofdfunctie landbouw hebben maar met de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie" worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek maaien;	<p>Onderhoud Voor ruigtestroken die de hoofdfunctie natuur hebben worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek maaien;

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Maaisel afvoeren. <p>Onderhoud ten behoeve van:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ “creëren van foerageergebied” ▪ “Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden” ▪ “Cultuur historie” <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden; ▪ De ruigtestrook mag voor een beperkt percentage uit opgaande begroeiing bestaan. ▪ In een strook met een breedte van 2 maal het hoogteverschil of minimaal 1 meter, aan boven- en onderzijde, worden geen werkzaamheden uitgevoerd die de morfologie van de steilrand aantasten (zoals ploegen of diepwoelen). ▪ De zomen mogen niet worden beweid en bagger opbrengen is niet toegestaan 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Maaisel afvoeren. <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden; ▪ De ruigtestrook mag voor een beperkt percentage uit opgaande begroeiing bestaan.
<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Bij inzaaien gebruik maken van een zaadmengsel van grassen en/ of kruiden. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Bij inzaaien gebruik maken van een zaadmengsel van grassen en/ of kruiden. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
<p>Cross compliance & GLMC Blok 7</p>	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

III: Cultuurhistorie

Doelstelling voor Cultuurhistorie

De cultuurhistorisch waardevolle landschappen kennen elementen in bebouwing, infrastructuur en/of functies, die functioneel zijn geweest in de tijd van ontstaan, maar nu alleen door extra inspanningen kunnen worden behouden. De doelstelling voor cultuurhistorisch waardevolle elementen is dan ook:

- ☛ Behoud en onderhoud van kenmerkende elementen uit de cultuurhistorie van het landschap.

Sommige van deze elementen hebben ook een belangrijke waarde voor behoud van biodiversiteit, zoals hoogstamfruitbomen (genetische diversiteit) of eendenkooien (specifieke plantensoorten).

III.1. Cluster Cultuurhistorische gebouwen

Doelstelling

Beheren van historische (bij)gebouwen op het erf. Onderscheid tussen natuur en landbouw is voor dit cluster niet aan de orde.

Aanleg

Het betreft bestaande gebouwen.

Grond

Er wordt geen vergoeding voor grond uitgekeerd.

Onderhoud

Karakteristieke locaties hebben de hoofdfunctie/ beheerfunctie cultureel/ landschappelijk erfgoed. Alle werkzaamheden die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling worden dan ook vergoed (zie bijlagen E en L).

Noodzakelijke werkzaamheden ter verwezenlijking van de doelstellingen:

- Periodiek onderhoud (zoals goten schoonmaken, dakpannen recht leggen, nokken en schoorstenen controleren, voegwerk, gevelherstel, partiële reparatie kozijn/ raam/ deur, schilderwerk, behandelen tegen houtworm, boktor en schimmels en ander algemeen conserverend onderhoud)

Materialen

Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.

III.2. Cluster Cultuurhistorische objecten (erf)

Doelstelling

Het beheren van historische (kleine) objecten op het erf. Onderscheid tussen natuur en landbouw is voor dit cluster niet aan de orde.

Aanleg

Het betreft bestaande objecten.

Grond

Er wordt geen vergoeding voor de ondergrond uitgekeerd.

Onderhoud

Cultuurhistorische objecten (erf) hebben de hoofdfunctie/ beheerfunctie cultureel/ landschappelijk erfgoed. Alle werkzaamheden die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling worden dan ook vergoed (zie bijlagen E en L).

Noodzakelijke werkzaamheden ter verwezenlijking van de doelstellingen:

- Periodiek (conserverend) onderhoud (zoals herstel/ onderhoud verhardingen, onderhoud aan metsel- en voegwerk, schilderwerk, behandelen tegen houtworm, boktor en schimmels en ander algemeen onderhoud)

Materialen

Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud.
Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.

III.3. Cluster Eendenkooi**Doelstelling**

Het ecologisch beheren van een vanginstallatie voor eend-achtigen, geregistreerd als eendenkooi in de Openbare Registers, bestaande uit een kooiplas en omringend struweel of bos. Het element is maximaal 4 ha groot.

Aanleg

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal.

Landbouw	Natuur
	<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van waardedaling voor de grond. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen eendenkooi. <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht. De baten van een eventuele restantooi vanuit natuurbeheer dienen te worden verrekend met de vergoeding voor natuurbeheer.</p>
	<p>Onderhoud Voor een eendenkooi die de hoofdfunctie natuur, cultureel/ landschappelijk erfgoed heeft worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p><i>Noodzakelijke werkzaamheden ter verwezenlijking van de doelstellingen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek onderhoud aan struweel en/of bos en kooiplas. <p><i>Noodzakelijke voorschriften ter verwezenlijking van de doelstellingen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pleksgewijze stobbenbehandeling van Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik of Robinia is toegestaan.
	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

III.4. Cluster Erfbeplanting

Doelstelling

Instandhouding (na aanleg) van beplantingen op huiskavels, zodanig dat doelstellingen ten aanzien van flora, fauna, landschap en cultuurhistorie worden verwezenlijkt. Onderscheid tussen natuur en landbouw is voor dit cluster niet aan de orde.

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- Gebruik van inheems en streekeigen plantmateriaal;
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden.

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal.

Grond

Er wordt geen vergoeding voor grond uitgekeerd.

Onderhoud

De erfbeplantingen hebben de hoofdfunctie/ beheerfunctie cultureel/ landschappelijk erfgoed. Alle werkzaamheden die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling worden dan ook vergoed (zie bijlagen E en L).

Noodzakelijke werkzaamheden ter verwezenlijking van de doelstellingen:

- Periodiek onderhoud (zoals snoeien, maaien, afzetten).
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden;
- Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen is slechts toegestaan op max 10 % van de beheerseenheid tegen onkruiden zoals aangegeven in natuurbeheerplan.
- Geen begrazing toegestaan;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element.

Materialen

Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Bij aanleg en inboet alleen inheems plantmateriaal (bomen en struiken) gebruiken. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4

III.5. Cluster Karakteristieke Cultuurhistorische locaties

Doelstelling

Herinrichting en het onderhouden van een karakteristieke cultuurhistorische locatie, zodanig dat aan de doelstellingen ten aanzien van landschap, cultuurhistorie en recreatie worden verwezenlijkt. Onderscheid tussen natuur en landbouw is voor dit cluster niet aan de orde.

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- Gebruik maken van de lokale historische kennis van bijvoorbeeld een Cultuurhistorische Vereniging/ Heemkundekring.

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal

Grond

Er wordt geen vergoeding voor grond uitgekeerd.

Onderhoud

Karakteristieke cultuurhistorische locaties hebben de hoofdfunctie/ beheerfunctie cultureel/ landschappelijk erfgoed. Alle werkzaamheden die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling worden dan ook vergoed (zie bijlagen E en L).

Noodzakelijke werkzaamheden ter verwezenlijking van de doelstellingen:

- Periodiek onderhoud

Materialen

Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.

III.6. Cluster Onverharde wegen**Doelstelling**

Het ecologisch beheren van wegen en/of bermen met bijzondere cultuurhistorische, landschappelijke en/of ecologische waarden op zodanige wijze dat doelstellingen ten aanzien van flora, fauna, landschap en cultuurhistorie worden verwezenlijkt.

Aanleg

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal

Grond

Er wordt geen vergoeding voor grond uitgekeerd.

Onderhoud

Onverharde wegen hebben de hoofdfunctie/ beheerfunctie cultureel/ landschappelijk erfgoed. Alle werkzaamheden die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling worden dan ook vergoed (zie bijlagen E en L).

Noodzakelijke werkzaamheden ter verwezenlijking van de doelstellingen:

- Periodiek onderhoud (snoeien/ afzetten/maaien);
- Snoeiafval en/of maaisel afvoeren;

Noodzakelijke voorschriften ter verwezenlijking van de doelstellingen:

- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze stobbenbehandeling van ongewenste soorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, akkerdistel, ridderzuring en jacobskruiskruid;

Materialen

Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4

IV: Natuur

Doelstelling voor Natuur in natuurgebieden

Nederland kent belangrijke natuurlijke en halfnatuurlijke systemen van nationale en internationale betekenis. In het deltagebied broeden en overwinteren veel vogelsoorten van (inter)nationaal belang. Ook verschillende belangrijke plantensoorten en andere diersoorten (amfibieën bijvoorbeeld) zijn afhankelijk van deze systemen. De halfnatuurlijke landschappen zijn veelal relictten van voormalige landbouwsystemen, die nu niet meer rendabel zijn, maar die een belangrijke biodiversiteitswaarde hebben, bijvoorbeeld heidegebieden, natte schraallanden, etc. Natuurgebieden met deze soorten liggen versnipperd in het landschap. Het verbinden van deze terreinen is één belangrijke strategie om levensvatbare populaties te ontwikkelen, dan wel te behouden. De doelstellingen van de clusters t.b.v. natuur zijn daarom:

- ➡ Door gericht beheer de waardevolle biodiversiteit in de natuurterreinen te behouden en ontwikkelen;
  - ➡ Inrichten, ontwikkelen en beheren van nieuwe gebieden in aansluiting op de bestaande natuurterreinen;
  - ➡ Door specifieke clusters bepaalde soortengroepen een extra bescherming bieden.
- Belangrijke gebieden zijn opgenomen in de Natura 2000 lijst waarbij zowel voor gebieden als soorten instandhoudingdoelstellingen worden geformuleerd, die met deze clusters moeten worden gerealiseerd.

IV.1. Cluster Ecologische verbindingzone (EVZ)

Doelstelling

Het ecologisch beheren (na aanleg) van verbindingzones zoals aangegeven op de plankaarten van structuurvisie of provinciale ruimtelijke verordening, op zodanige wijze dat de doelstellingen ten aanzien van flora, fauna en landschap worden verwezenlijkt. De ecologische verbindingzone moet qua inrichting en maatvoering passen bij de schaal en maat van het desbetreffende landschapstype.

Uitgangspunt is dat voor elke EVZ een toekomstvisie is vastgesteld, of wordt vastgesteld alvorens dienstverlening van toepassing kan zijn. Ten behoeve van de uitvoering van de toekomstvisie kan de realisatie plaatsvinden door middel van 'maatwerkpakketten' die bestaan uit een samengesteld, samenhangend geheel van uiteenlopende clusters.

Op het moment dat een toekomstvisie voor een EVZ nog ontbreekt, is het mogelijk dat deze door de aanvragers zelf wordt opgesteld. Essentieel is dat deze visie wordt goedgekeurd door de verantwoordelijke organisaties, zoals waterschappen en provincie.

De dienst heeft een collectief karakter (gezamenlijke toekomstvisie), maar iedere aanvrager dient individueel een aanvraag in. De individuele aanvragen zijn inhoudelijk op elkaar en op de toekomstvisie afgestemd. De aanvragers stellen op basis van de toekomstvisie, al dan niet gezamenlijk, een aanleg- en onderhoudsplan op.

Aanleg

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal.

Landbouw	Natuur
	Grond Ecologische verbindingzones hebben hoofdfunctie/ bestemming natuur. Vergoeding voor de inzet van grond op basis van waardedaling. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen. In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht.
	Onderhoud Voor ecologische verbindingzones die de hoofdfunctie natuur hebben worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L). Omdat een vergoeding voor waardedaling wordt uitgekeerd moeten de baten van een eventuele restantooft vanuit natuurbeheer worden verrekend met de vergoeding voor natuurbeheer .
	Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.
	Cross compliance & GLMC Niet van toepassing

IV.2. Cluster Grote eenheid natuur

Doelstelling

Het zodanig beheren van grote aaneengesloten eenheden van natuur dat de doelstellingen ten aanzien van flora en fauna worden verwezenlijkt.

Aanleg

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, materieel en materiaal

Landbouw	Natuur
	Grond Grote eenheden natuur hebben hoofdfunctie/ bestemming natuur. Vergoeding voor de inzet van grond op basis van waardedaling. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen. In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht.
	Onderhoud Voor grote eenheden natuur die worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L). Omdat een vergoeding voor waardedaling wordt uitgekeerd moeten de baten van een eventuele restanttoogst vanuit natuurbeheer worden verrekend met de vergoeding voor natuurbeheer .
	Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.
	Cross compliance & GLMC Niet van toepassing

IV.3. Cluster Heide

Doelstelling

Het ecologisch beheren van terreinen/ percelen met een heidevegetatie (heidesoorten in combinatie met grassen, kruiden, (korst)mossen, stuifzand, struweel, bos en/of water) op zodanig wijze dat doelstellingen ten aanzien van flora, fauna, landschap en cultuurhistorie worden verwezenlijkt. De oppervlakte is minimaal 0,5 ha.

Aanleg

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal

Landbouw	Natuur
	<p>Grond Heide heeft de hoofdfunctie/ bestemming natuur. Vergoeding voor de inzet van grond op basis van waardedaling. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen.</p> <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht.</p>
	<p>Onderhoud Heide heeft de hoofdfunctie/bestemming natuur. Alle werkzaamheden die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling worden dan ook vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bestrijding van vergrassing door plaggen of chopperen. <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ontwikkeling van bos en struweel is in beperkte mate toegestaan
	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

IV.4. Cluster Moeras

Doelstelling

Het ecologisch beheren van percelen met een moerasvegetatie zodanig dat doelstellingen ten aanzien van flora en fauna worden verwezenlijkt. Het moeras heeft een oppervlakte van minimaal 0,5 ha.

Aanleg

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal

Landbouw	Natuur
	<p>Grond Moerassen hebben hoofdfunctie/bestemming natuur. Vergoeding voor de inzet van grond op basis van waardedaling. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen.</p> <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht.</p>
	<p>Onderhoud Moeras heeft de hoofdfunctie/bestemming natuur. Alle werkzaamheden die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling worden dan ook vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek onderhoud (zoals maaien en maaisel afvoeren) <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Hetzelfde deel van de beheerseenheid wordt nooit in twee opeenvolgende jaren gemaaid. ▪ Bos en struweelontwikkeling is in beperkte mate toegestaan
	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

IV.5. Cluster   Natuurbos

Doelstelling

Het ecologisch beheren of omvorming van bossen op zodanige wijze dat doelstellingen ten aanzien van flora en fauna worden verwezenlijkt. (Het bos bestaat voor bepaald percentage uit een of meerdere inheemse boomsoorten. Het percentage en de soorten zijn o.a. afhankelijk van het ontwikkelingsstadium en de doelstellingen van het bos.)

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- Het element bestaat voornamelijk uit inheemse bomen en struiken.
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden.
- Aanlegwerkzaamheden vinden alleen plaats in de periode tussen 1 september en 1 april.

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal

Landbouw	Natuur
	Grond Natuurbossen hebben hoofdfunctie/ bestemming natuur. Vergoeding voor de inzet van grond op basis van waardedaling. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen. In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht.
	Onderhoud Natuurbos heeft de hoofdfunctie/bestemming natuur. Alle werkzaamheden die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling worden dan ook vergoed (zie bijlagen E en L). Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek onderhoud ten behoeve van het ecologisch beheren en de en omvorming van bos gericht op de doelstellingen. Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden;
	Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.
	Cross compliance & GLMC Niet van toepassing

IV.6. Cluster Open water

Doelstelling

Het ecologisch beheren van op natuurlijke wijze ontstane wateroppervlakken en directe omgeving, zodanig dat doelstellingen ten aanzien van flora, fauna en cultuurhistorie worden verwezenlijkt. De oppervlakte van het element is minimaal 0,1 ha, het oppervlak bestaat voor minimaal 80% open water.

Aanleg

- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden.

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal

Landbouw	Natuur
	<p>Grond Open water heeft de hoofdfunctie/bestemming natuur. Vergoeding voor de inzet van grond op basis van waardedaling. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen.</p> <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht.</p>
	<p>Onderhoud Open water heeft de hoofdfunctie/bestemming natuur. Alle werkzaamheden die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling worden dan ook vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Regulier onderhoud ten behoeve van het ecologisch beheer van het element <p>Noodzakelijke <i>voorschriften</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden; ▪ Geen werkzaamheden verrichten die wijzigingen van het landschapselement tot gevolg hebben, anders dan ten behoeve van het behoud van het element.
	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

IV.7. Cluster Rietperceel

Doelstelling

Het ecologisch beheren van rietpercelen op zodanige wijze dat doelstellingen ten aanzien van flora en fauna worden verwezenlijkt. Het rietperceel heeft een oppervlakte van minimaal 0,5 ha.

Aanleg

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal

Landbouw	Natuur
	<p>Grond Rietperceel heeft de hoofdfunctie/bestemming natuur. Vergoeding voor de inzet van grond op basis van waardedaling. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen.</p> <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht.</p>
	<p>Onderhoud Rietperceel heeft de hoofdfunctie/bestemming natuur. Alle werkzaamheden die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling worden dan ook vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek maaien van (een deel van) het perceel; ▪ Maaisel afvoeren.
	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

IV.8. Cluster   **Struweel**

Doelstelling

Het ecologisch beheren (na aanleg) van struwelen op zodanige wijze dat doelstellingen ten aanzien van flora, fauna en landschap worden verwezenlijkt.

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- Struweel bestaat uit een opgaande begroeiing van inheemse bomen, struiken en kruidachtigen;

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal.

Landbouw	Natuur
<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Landbouw: vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie". <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving toelaatbaar worden geacht.</p>	<p>Grond De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Natuur: vergoeding op basis van waardedaling voor de grond. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen. <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht.</p>
<p>Onderhoud Voor struweel dat de hoofdfunctie landbouw heeft maar met de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie" worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek onderhoud (zoals afzetten, maaien)	<p>Onderhoud Voor struweel dat de hoofdfunctie natuur heeft worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek onderhoud (zoals afzetten, maaien)
<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
<p>Cross compliance & GLMC Blok 7</p>	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

IV.9. Cluster   Stuifzand

Doelstelling

Het ecologisch beheren van stuifzanden op zodanige wijze dat doelstellingen ten aanzien van flora en fauna worden verwezenlijkt. Het stuifzand heeft een oppervlakte van minimaal 0,5 ha.

Aanleg

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal

Landbouw	Natuur
	<p>Grond Stuifzand heeft de hoofdfunctie/bestemming natuur. Vergoeding voor de inzet van grond op basis van waardedaling. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen.</p> <p>In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht.</p>
	<p>Onderhoud Stuifzand heeft de hoofdfunctie/bestemming natuur. Alle werkzaamheden die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling worden dan ook vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vrijhouden van bos en struweel.
	<p>Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
	<p>Cross compliance & GLMC Niet van toepassing</p>

IV.10. Cluster Veen

Doelstelling

Het ecologisch beheren van veen op zodanige wijze dat doelstellingen ten aanzien van flora en fauna worden verwezenlijkt. Het veen heeft een oppervlakte van minimaal 0,5 ha.

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- Aanleg betreft het scheppen van de randvoorwaarden voor het ontwikkelen van nieuwe venen.

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal.

Landbouw	Natuur
	Grond Veen heeft de hoofdfunctie/ bestemming natuur. Vergoeding voor de inzet van grond op basis van waardedaling. De vergoeding voor waardedaling kan alleen worden uitgekeerd voor nieuw aan te leggen elementen. In bijlage N is inzichtelijk gemaakt welke vergoeding voor de waardedaling maximaal toelaatbaar worden geacht.
	Onderhoud Veen heeft de hoofdfunctie/bestemming natuur. Alle werkzaamheden die benodigd zijn voor het realiseren van de doelstelling worden dan ook vergoed (zie bijlagen E en L). Noodzakelijke <i>werkzaamheden</i> ter verwezenlijking van de doelstellingen: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek onderhoud ten behoeve van het ecologisch beheren veen, te plegen onderhoudsmaatregelen afhankelijk van de specifieke doelstelling.
	Materialen Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.
	Cross compliance & GLMC Niet van toepassing

V: Educatie en professionalisering

Doelstelling voor Educatie en professionalisering

Er is een tendens naar een toenemende belangstelling van particulieren voor natuur- en landschapsbeheer en voor de productie van voedsel en de omgang met levende dieren en planten. Op scholen ontstaat meer aandacht voor het cultuurlandschap en de ontwikkeling en het beheer daarvan en voor het boerenbedrijf. Om de doelen op gebied van natuur, landschap en cultuurhistorie via particulier initiatief te realiseren en om de kennis over en het draagvlak voor de agrarische sector te vergroten zet Nederland in op training en educatie. De doelen hiervan zijn:

- Vergroten van kennis en bewustzijn van particulieren en andere burgers van het belang van natuur, landschap en cultuurhistorie;
- Vergroten van kennis over de productie van voedsel en de omgang met levende dieren en planten;
- Aan grondeigenaren specifieke kennis overdragen en samen met hen nieuwe kennis ontwikkelen over beheer en ontwikkeling van natuur en landschap;
- Het uitvoeren van maatregelen om de professionaliteit van het beheer te versterken

V.1. ClusterEducatie

Doelstelling

Voorlichting verzorgen en medewerking verlenen aan educatieve activiteiten. Onderscheid tussen landbouw en natuur is niet aan de orde.

Vergoeding

Vergoeding op basis van werkelijke kosten voor arbeid en materiaal.

Materialen

Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.

V.2. ClusterProfessionalisering

Doelstelling

Professionalisering van groenblauwe dienstverlening door aanbieders van diensten (dienstverleners) op te leiden in hun activiteiten. Dienstverleners wordt de mogelijkheid gegeven om trainingen en cursussen te volgen. Onderscheid tussen landbouw en natuur is niet aan de orde.

Vergoeding

De kosten voor het volgen van trainingen en cursussen door dienstverleners mogen worden vergoed.

Het uitvoeren van maatregelen om de professionaliteit van het beheer te versterken. In Bijlage E is aangegeven welke maximumvergoedingen voor 'professionalisering' toelaatbaar worden geacht.

Noodzakelijke voorschriften:

- De aanvrager van de opleiding/cursus is tevens verlener van (een van de) diensten. (M.a.w. heeft een overeenkomst gesloten voor aanleg, onderhoud en/of inzet van grond);
- De opleiding/cursus is in de regeling erkend, of kan op basis van de eisen in de regeling subsidiabel worden geacht;
- De dienstverlener(s) kan een bewijs van succesvolle afronding van de opleiding/cursus overleggen;
- De dienstverlener(s) kan een aan hem/haar gerichte factuur overleggen, afkomstig van de instelling die betreffende opleiding of cursus aanbiedt.

Van de opleiding of cursus worden (een percentage van) de werkelijke kosten vergoed.

Voor maatregelen in het beheer voor het versterken van de professionaliteit gelden dat deze een bovenwettelijk karakter hebben. Meer dan de GLMC.

Voorwaarde

Indien van toepassing zal de selectie van de instanties waaraan de uitvoering van de trainingen en cursussen worden toegekend, geschieden overeenkomstig richtlijn 2004/18/EG. In gevallen waar de hiervoor genoemde richtlijn niet van toepassing is, zullen zulke instanties op een open en transparante wijze worden geselecteerd zonder dat hierbij sprake is van discriminatie.

VI Clusters Blauwe diensten op landbouwgronden

Doelstelling voor Blauwe diensten

Blauwe diensten dragen bij aan de kwaliteit en kwantiteitsdoelstellingen van het waterbeheer in Nederland zoals Kaderrichtlijn Water (KRW) en dragen bij aan klimaatadaptatie.

Het grootste deel van de landbouwpercelen in Nederland heeft een watergang als grens. De oevers van de watergangen kunnen door aanpassing van het normale talud veel diversiteit in flora en fauna bevatten zeker als de oevers en randen van percelen niet bemest of bespoten worden. Door de combinatie met inzaaien van gras/akker randen kan snel meer biodiversiteit het resultaat zijn. Ook kunnen de water- en oeverplanten een zuiverende werking hebben op het water in de watergangen. Waardoor de watergangen aantrekkelijk worden voor minder tolerante flora en fauna. Ook het natuurvriendelijk schonen van watergangen draag bij aan de waterkwaliteit. De laatste jaren is er steeds meer vraag vanuit de maatschappij om het water (tijdelijk) op een andere manier te beheren. Het kan dan gaan om water wat bij overtollige neerslag wordt opgevangen op landbouwgrond. Ook kan het gaan om een hoger peil zodat daarmee een optimale situatie ontstaat voor specifieke flora en fauna in een gebied. Dat kan vragen om toepassing van andere meer water tolerante landbouwgewassen en of minder opbrengst.

De doelstellingen van de clusters t.b.v. blauwe diensten zijn daarom:

- ➡ Door gericht waterbeheer overtollig water te bergen op landbouwgrond of realiseren optimaal peilbeheer
- ➡ Door gericht waterbeheer waterkwaliteit verbeteren en versterken van natuurlijk karakter en biotoop van de watergangen ;
- ➡ Beperken/voorkomen af- en uitspoeling nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar grond- en oppervlaktewater.

VI.1. Cluster Waterberging

Doelstelling

Het beschikbaar stellen van landbouwgrond voor waterberging bij veel neerslag en water vasthouden bij droogte om waterproblemen elders in het watersysteem te voorkomen en zo in te spelen op klimaatomstandigheden. De agrariër accepteert hiermee dat er vaker water op zijn land komt dan de vastgestelde normering. De hierdoor nattere gronden kunnen bijdragen aan verbetering van de biotoop en biodiversiteit.

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- Eventuele inrichtingsmaatregelen die noodzakelijk zijn om aangewezen landbouwgronden op "afgesproken" momenten tijdelijk te kunnen inzetten voor waterberging/water vasthouden (inlaat, vasthouden en afvoer) komen voor vergoeding in aanmerking.
- Er moet afstemming zijn met eventuele andere doelen in het gebied. Een perceel mag bijvoorbeeld niet onder water worden gezet als er nesten van weidevogels aanwezig zijn.

Vergoeding op basis van werkelijke of norm kosten voor arbeid, machines en materiaal.

Landbouw
<p>Grond</p> <p>De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie:</p> <ul style="list-style-type: none">
▪ Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen voor het grasland kan één van de volgende gebruiksbepalingen worden opgelegd:<ul style="list-style-type: none">
o Bufferzone
o Waterberging
o "Verschraling"
o "Creëren nat biotoop" <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving en waardedaling dan toelaatbaar worden geacht.</p> <p>Bij de berekening kunnen overschrijding normering (frequentie en duur), regionale grondprijs en productieverlies teelt worden meegewogen.</p> <p><i>Noodzakelijke werkzaamheden ter instandhouding van het element:</i></p> <ul style="list-style-type: none">
▪ Periodiek onderhoud (afzetten met raster en opruimen zwerfvuil, doorzaaien, afvoer vee, afvoer gewassen en machines) <p><i>Noodzakelijke voorschriften ter verwezenlijking van de doelstellingen:</i></p> <ul style="list-style-type: none">
▪ Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden;
▪ Chemische onkruidbestrijding is alleen toegestaan op basis van gebiedsafspraken;
<p>Materialen</p> <p>Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
<p>Cross compliance & GLMC</p> <p>Blok 9</p>

VI.2. Toekomstbestendige, duurzame waterlopen

Doelstelling

Het op een zodanige wijze inrichten en/of beheren van waterlopen en oevers - afgestemd op de gebiedsfuncties - dat een bijdrage wordt geleverd aan een toekomstbestendig, duurzaam watersysteem . De specifieke doelstellingen worden ontleend aan het gebiedsplan (inclusief natuur, water). Het gaat in de kern om drie hoofddoelstellingen:

1. het vergroten van het bergend vermogen om neerslagextremen beter op te vangen (robuust watersysteem);
2. het verbeteren van de waterkwaliteit;
3. het versterken van het natuurlijke karakter en biotoop van de watergangen.

Onderscheid wordt gemaakt tussen drie in elkaar overlopende zones: Waterbodem, Oever/kade, Bufferzone

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

- *Waterbodem:* Het verleggen, verbreden en/of verondiepen van het natte profiel conform de geformuleerde doelstellingen.
Idem inrichting (eventuele kunstwerken, oeverbescherming, paaiplaatsen, riet etc.)
- *Oever/kade:* Het verleggen en/of onder profiel brengen van de oever conform de geformuleerde doelstelling.
Idem inrichting (zie onder waterbodem, maatregelen voor specifieke flora en fauna etc)
- *Bufferzone:* Het aanleggen van bufferstroken op de aan de watergang grenzende akker- en graslandranden en waar van toepassing het aanleggen van infiltratiegreppels. Lengte, breedte en inrichting bufferstroken / infiltratiegreppels conform de geformuleerde doelstelling.

Vergoeding op basis van werkelijke of normkosten voor arbeid, machine en materiaal.

Landbouw
<p>Grond</p> <p>De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie: <i>Waterbodem</i> Vergoeding op basis van waardedaling/ opbrengstderving , met als uitgangspunt dat de grond niet langer voor landbouwkundige productie wordt gebruikt. Dit kan door functiewijziging of kwalitatieve verplichting.</p> <p><i>Oever/kade en bufferzone</i> Vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none">
▪ Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen voor het grasland kan één van de volgende gebruiksbepalingen worden opgelegd:<ul style="list-style-type: none">
○ Bufferzone
○ Verbeteren waterkwaliteit
○ Waterberging
○ "Verschraling"
○ "creëren nat biotoop"
○ "creëren fourageergebied" <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving en waardedaling dan toelaatbaar worden geacht</p>
<p>Onderhoud</p> <p><i>Noodzakelijke werkzaamheden ter instandhouding van het element:</i> Voor toekomstbestendige, duurzame waterlopen worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de geformuleerde doelstelling vergoed.</p> <p><i>Werkzaamheden ten behoeve van realiseren doelstelling</i> <i>Bijvoorbeeld</i> <i>Waterbodem</i></p> <ul style="list-style-type: none">
▪ Periodiek schonen watergang

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek Baggeren ▪ Afvoeren en verwerken op eigen bedrijf (spercelen) van bagger al dan niet in combinatie met materiaal afkomstig van het schonen van het natte profiel en maaisel oever (zie onder Oever) ▪ Eventuele herstelwerkzaamheden <p><i>Oever/kade</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek maaien ▪ Maaisel afvoeren ▪ Onderhoud gericht op specifieke flora/fauna ▪ Eventuele herstelwerkzaamheden <p><i>Bufferzone</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Periodiek inzaaien met zaaizaadmengsel (akkerflora, grassen, kruiden) ▪ Periodiek maaien en afvoeren <p><i>Noodzakelijke voorschriften ter verwezenlijking van de doelstellingen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Richtlijnen beheer en onderhoudsplan van het waterschap ▪ Geen bagger/maaisel opbrengen ▪ Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden; ▪ Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen is slechts toegestaan op max 10 % van de beheerseenheid tegen onkruiden zoals aangegeven in natuurbeheerplan.
<p>Materialen</p> <p>Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud. Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
<p>Cross compliance & GLMC</p> <p>Blok 9</p>

VI.3. Duurzaam peilbeheer

Doelstelling

Het op een zodanige wijze beheren van het grond- en/of oppervlaktewaterpeil, zodat een optimale situatie ontstaat voor waterkwantiteit en waterkwaliteit. Het gaat in de kern om drie hoofddoelstellingen:

1. het vergroten van het bergend vermogen in de bodem dan wel in het oppervlaktewatersysteem;
2. het realiseren van een optimaal peilbeheer voor het vastgestelde doel;
3. het verbeteren van de waterkwaliteit.

Uiteindelijk zal hiermee een robuust watersysteem worden gerealiseerd en het natuurlijke karakter en biotoop van de waterlopen versterkt worden.

Onderscheid wordt gemaakt tussen peilbeheer in de *bodem* (grondwater) en peilbeheer in het *watersysteem* (oppervlaktewater):

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

Bodem

- Het aanleggen van peilgestuurde drainagesystemen en onderwaterdrainage zodanig dat ze geen negatieve gevolgen hebben voor kruidenrijke percelen met een weidevogelstelling. Het gaat hier met name om de meerkosten. Het leggen van een samengestelde drainage. Plaatsen van een peilput en installeren van regelapparatuur.
- Het drainagesysteem mag geen negatieve uitwerking hebben op andere doelen. Als het bijvoorbeeld een weidevogelgebied is, zal drainage een negatief effect hebben op de weidevogelstand. Let ook op negatief effect voor aangrenzende natuurgebieden

Watersysteem

- Aanleg van stuwen in de watergang en het installeren van regelapparatuur. In een aantal gevallen is het nodig om de watergang te vergraven.

Vergoeding op basis van werkelijke of normkosten voor arbeid, machine en materiaal.

Landbouw
<p>Grond</p> <p>De vergoeding voor de inzet van grond is voor de hoofdfunctie/ beheerfunctie:</p> <ul style="list-style-type: none">
▪ Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen kan één van de volgende gebruiksbepalingen worden opgelegd:<ul style="list-style-type: none">
o Vernatting
o Water vasthouden
o "Verschraling"
o "Creëren nat biotoop" <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving en waardedaling dan toelaatbaar worden geacht.</p> <p>Bij de berekening kunnen overschrijding normering (frequentie en duur), regionale grondprijs en productieverlies teelt worden meegewogen.</p>
<p>Onderhoud</p> <p>Voor gronden die de hoofdfunctie landbouw hebben maar met de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie" worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p> <p>Onderhoud ten behoeve van:</p> <ul style="list-style-type: none">
▪ "Verschraling"
▪ "Uit primaire landbouwkundige productie"
▪ "Creëren nat biotoop" <p>Bodem</p> <ul style="list-style-type: none">
▪ Jaarlijks onderhoud van het drainagesysteem (meerkosten van het doorspuiten).
▪ Bediening en beheer (inspectie) van de regelapparatuur. <p>Watersysteem</p> <ul style="list-style-type: none">
▪ Jaarlijks onderhoud van de stuw en van de regelapparatuur.

- Bediening en beheer (inspectie) van de regelapparatuur.

Materialen

Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud.
Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.

Bodem: Het betreft hier de vergoeding van materialen zoals drainagebuizen en regelapparatuur.

Watersysteem: Het betreft hier de vergoeding van materialen zoals stuwen en de regelapparatuur.

Cross compliance & GLMC

Blok: 9

VI.4. Groene Zuivering

Doelstelling

Het beperken van de belasting van grond en oppervlaktewater met verontreinigende stoffen vanuit de landbouw door het nemen van end-of-pipe maatregelen of aan de bron. Onderscheid wordt gemaakt tussen twee varianten:

1. Erfafspoeling: (betreft geconcentreerde stromen van zgn. "agrarische bedrijfsstoffen" als vaste mest, veevoer, bijproducten vermengd met regenwater);
2. Perceelwater: (betreft de aanpak van uit- en afspoelende nutriënten vanuit landbouwgronden, end-of-pipe, waardoor betere waterkwaliteit wordt bereikt voor omgeving (natuur, drinkwater))

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

Inrichtingsmaatregelen noodzakelijk om erfafspoeling op te vangen en te verwerken. Zoals bijvoorbeeld het erf inrichten met vuil en schoon gedeelte en vuile gedeelte aansluiten op:

- mestput
  - aparte opvangput
  - groene zuivering: bijv. helofytenfilter.
  - Zuivering om nutriënten uit landbouwgebied na te zuiveren. Meestal op grond in gebruik voor de landbouw.
  - Aanleg zuiverende drains bijvoorbeeld "Puridrain" in geval van perceelwater.
- Vergoeding op basis van norm of werkelijke kosten voor arbeid, machines en materiaal.

Landbouw

Grond

De vergoeding voor de inzet van grond is

- Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen kan één van de volgende gebruiksbepalingen worden opgelegd:
  - o Waterkwaliteit

In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving toelaatbaar worden geacht.

Onderhoud

Voor gronden die de hoofdfunctie landbouw hebben maar met de gebruiksbepaling "uit primaire landbouwkundige productie" worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).

Noodzakelijke werkzaamheden ter verwezenlijking van de doelstellingen:

- Onderhoud groene zuivering: bij helofytenfilter: periodiek maaien en afvoeren vegetatie
- Groot onderhoud, bij helofytenfilter vervangen filterzandbed.

Materialen

Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud.
Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.

Cross compliance & GLMC

VI.5. Duurzaam Bodembeheer

Doelstelling

Beperken/voorkomen af- en uitspoeling nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar grond- en oppervlaktewater door vergroten bufferend vermogen bodem door verhogen org. Stofgehalte, stimuleren luchtige bodem en vitaal bodemleven dat mede bijdraagt aan een gezond biotoop voor soorten.

Actief bodembeheer is zaak van lange adem: "Duurzaamheid is nooit af, het is de richting waar je voor kiest"

Onderscheid wordt gemaakt naar 2 werkingsgebieden: boven de bodem en in de bodem.

Boven de bodem

Alle maatregelen die gericht zijn op in kringloop houden organische stof en mineralen.

Verwerken en toepassen sloot- en bermmaaisel:

- Van eigen bedrijf
- Vanuit gebied aangevoerd (door beheerders bermen langs wegen, natuurterreinbeheerders, e.d.)

In de bodem

Alle maatregelen die gericht zijn op verhogen bodemvruchtbaarheid, bodemweerbaarheid, bodemgezondheid.

Aanleg

Noodzakelijke voorschriften:

Boven de bodem

- Aanleg composteerplaats
- Overige inrichtingsmaatregelen noodzakelijk om de geformuleerde doelstelling te kunnen realiseren komen voor vergoeding in aanmerking;
- Vergoeding op basis van norm of werkelijke kosten voor arbeid, machine en materiaal.

Landbouw
<p>Grond</p> <p>Grond</p> <p>De vergoeding voor de inzet van grond is</p> <ul style="list-style-type: none">
▪ Vergoeding op basis van opbrengstderving gerelateerd aan de van toepassing zijnde gebruiksbepaling. Afhankelijk van de doelstellingen kan één van de volgende gebruiksbepalingen worden opgelegd:<ul style="list-style-type: none">
o Water vasthouden
o Verbeteren waterkwaliteit
o "Uit primaire landbouwkundige productie". <p>In bijlage G en M zijn deze gebruiksbepalingen inzichtelijk gemaakt en wordt aangegeven welke maximumvergoedingen voor opbrengstderving toelaatbaar worden geacht.</p> <p>Grondbeslag composteerinrichting beperkt.</p> <p>Vergoeding op basis van norm of werkelijke kosten voor arbeid, machine en materiaal.</p>
<p>Onderhoud</p> <p>Voor percelen die de hoofdfunctie landbouw hebben, worden alle benodigde onderhoudswerkzaamheden voor het realiseren van de doelstelling vergoed (zie bijlagen E en L).</p>
<p>Materialen</p> <p>Vergoeding voor materialen alleen voor zover benodigd bij aanleg en onderhoud.</p> <p>Voor wijze van vergoeden zie § 4.3 en 4.4.</p>
<p>Cross compliance & GLMC</p> <p>Blok: 9</p>